

ГАЛИЧ

серія 2
ВИПУСК 9

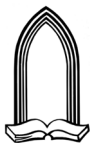

З Б І Р Н И К   Н А У К О В И Х   П Р А Ц Ї

Богдан ТОМЕНЧУК

Археологія давнього Галича

Ліля-НВ
Івано-Франківськ
2022

УДК 94 (477.86)“10/12”
Т 78

Богдан ТОМЕНЧУК

Археологія давнього Галича // Галич. Збірник наукових праць / За ред.
М. Волощука. Івано-Франківськ : «Лілея-НВ», 2022. Серія 2. Випуск 9. 368 с.

Книжка відомого українського археолога Богдана Томенчука присвячена підсумкам його кількадесятилітніх досліджень долітописного, літописного та пізньосередньовічного Галича. Автор розглядає давню князівську та королівську резиденцію не тільки як світський осередок правління окремих відгалужень династії Рюриковичів — Ростиславовичів і Романовичів, а також угорських Арпадів, а головно — важливий релігійний центр, ознакований ще із дохристиянських часів. Влада та авторитет галицьких єпископів і митрополитів залишили знаковий відбиток на розвитку міста та краю аж до його включення до складу імперії Габсбургів 1772 р. Археологічні студії Б. Томенчука на прикладі розкопок городиш, прицерковних кладовищ, системи укріплень, блискуче продемонстрували усю велич Галича, особливо так званого «золотого віку» середини XII — середини XIII сторіч.

Рецензенти:

доктор історичних наук **Возний Ігор Петрович**

доктор історичних наук **Волощук Мирослав Михайлович**

доктор історичних наук **Пивоваров Сергій Володимирович**

Упорядник вказівників Мирослав ВОЛОЩУК

*Затвердила до друку вчена рада Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника 6 грудня 2022 р., протокол № 10*

ISBN 978-966-668-565-3

© Б. Томенчук, 2022
© Центр медієвістичних студій, 2022
© Видавництво «Лілея-НВ», 2022

ВІД РЕДАКЦІЇ

Історія археологічних досліджень Галича, що налічує вже понад 150 років, без сумніву для пересічного українського, в цілому, і прикарпатського Читача, зокрема, — на загал поціновувача галицьких старожитностей, останні кілька десятиліть асоціюється з відомим українським дослідником (знаним теж далеко за межами свого рідного краю), археологом Богданом Томенчуком, експедиціями, що під його пильним наглядом крок за кроком проливали світло на минуле колись славного княжого і єпископського центру. Наукові студії ученого, його авторитет серед колег і студентів, доброзичливість та легкість у спілкуванні без перебільшення стали знаковими при досягненні бажаного наукового результату дослідника та поступовому збільшенні наших знань про малу батьківщину всіх сучасних «галичан» Івано-Франківщини, Львівщини і Тернопілля.

Після закінчення 1976 р. Чернівецького державного університету наш Автор, вивчаючи найрізноманітнішу археологічну проблематику (некрополі, городища, храми, функціонування давніх водних і сухопутних шляхів тощо) на розлогодному просторі Галицько-Буковинського Прикарпаття, завжди тяжів до ґрунтовних студій Галича. Гідно продовживши справу своїх попередників — Антіна Петрушевича, Ісидора Шараневича, Йосипа Пеленського, Ярослава Пастернака, Володимира Гончарова, Вітольда Ауліха — Богдан Томенчук із 1989 р. відкрив нову яскраву сторінку подальших інвазійних та неінвазійних археологічних досліджень міста. Саме за результатами понад 30-річної копіткої праці нашому Автору вдалося запропонувати науковій спільноті періодизацію функціонування та еволюції Галича: спершу як великохорватського дохристиянського центру (відомого з творів античних авторів під геть іншими назвами), згодом — резиденції літописних галицьких князів та єпископів XII—XIII ст., а відтак — після її занепаду від середини XIII ст. — осідку галицьких владик (включно з

митрополитами XIV ст.), який діяв постійно аж до першого поділу Речі Посполитої 1772 р.

Проблеми одержавлення та християнізації Галича й найближчих околиць представниками київських княжих і церковних еліт Б. Томенчук дослідив шляхом тривалого, складного, втім дуже ретельного вивчення понад 250 захоронень на 12-ти прицерковних і примонастирських кладовищах різних епох. Підйомний матеріал допоміг краще зрозуміти процедуру входження прикарпатського краю (на прикладі одного з найбільших його полісів) до володінь династії Рюриковичів, інституалізації тут князівської влади та прибулих з Києва церковних структур.

Контекст авторських гіпотез сприяв подальшому жвавому вивченню городищ міста, фортифікаційних укріплень та шляхів комунікацій із зовнішнім середовищем тощо. Вченому вдалося відкрити світові, а також додатково дослідити раніше відомі місця знаходжень палацових комплексів, які Автор приписує князям Володимиркові Володаревичу (Спаське городище), Ярославові Володимирковичу (Крилоське городище), Романові Мстиславовичу та його синові Данилу (Пантелеймонівське городище), намагаючись чітко корелювати археологічний матеріал із літописними свідченнями XII–XIII ст. Водночас тривали розкопки церковних та монастирських осідків у Крилосі, Пітричі, Шевченковому. Немалу роботу Автор провів із виявлення решток захоронень в околицях Івано-Франківська та області жертв сталінських репресій.

За десятки років археологічних студій Галича перебрали польовий досвід і відчули теплоту душі Б. Томенчука сотні студентів, які проходили практику під його чуйним керівництвом. За таких умов постійно плекалася любов до галицьких старожитностей нових поколінь Українців, готувалися нові наукові кадри, що готові були перейняти естафету подальших студій.

Цими словами від імені редакції збірника наукових праць «Галич» від щирого серця дякую нашому багаторічному Наставникові за всі попередні роки тісної і дуже плідної співпраці, корисні настанови, важливі консультації. Бажаємо Авторові міцного здоров'я, подальшого творчого неспокою, нових цікавих відкриттів та учнів, гідних продовжувати справу Вчителя.

*Бухарест,
6 жовтня 2022 року*

ЗМІСТ

Від редакції	3
Вступ	5
Передісторія Малої Галицької землі — Галицько-Буковинського Прикарпаття як округи давнього Галича	21
Археологія долітописного Галича як політико-релігійного центру Великохорватського князівства	47
Історія та археологія літописного Галича — столиці Галицької землі і Галицько-Волинської держави	76
Археологія пізньосередньовічного Галича як «церковного міста» і релігійного центру Галичини	152
Висновки	168
Бібліографія	173
Додатки	179
Іменний вказівник	358
Географічний вказівник	363
Про автора	369

Богдан ТОМЕНЧУК

Археологія давнього Галича

Редактор *Галина Пославська*
Верстка *Стефанії Шеремети*
Коректура *Лідії Левицької*
Мапи *Леоніда Криницького*

Підписано до друку 13.12.2022 р. Формат 70x100/32.
Гарнітура «TextBook».

Видавництво «Лілея-НВ»
А/С 250, вул. Незалежності, 18/2,
м. Івано-Франківськ, 76018
e-mail: lileyanv@gmail.com
Свідоцтво ІФ №8 від 28.12.2000 р.